

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Juhendmaterjal

Annetamine ja ebamõistlikud rahastamispraktikad üldhariduskoolides

Sisukord

Olulisemad põhimõtted, millest tuleb lähtuda lapsevanemate raha kaasamisel ja õpilasele tasuliste tegevuste kavandamisel koolis.....	3
Milles on probleem ja miks levivad annetamise halvad praktikad?	4
Ebaseaduslike või ebaeetiliste praktikate mõju koolile ja haridussüsteemile	4
Võrdne ligipääs haridusele ja koolikonkursid.....	5
Hariduskorraldus ja erinevate osapoolte vastutus	6
Kooli õppekava alusel toimuv tegevus.....	7
Ebamõistlikud või ebaeetilised praktikad	8
1. Selged õppekavajärgse tegevuse lisarahastamise nõuded	8
2. Kaudsemad kaasrahastamise nõuded	9
3. Kaudne kaasrahastamise nõue läbi huviringide	10
4. Kool või koolipidaja algatab tegevusi, mis pole täielikult kaetud eelarveliste vahenditega.	11

Olulised põhimõtted

Olulisemad põhimõtted, millest tuleb lähtuda lapsevanemate raha kaasamisel ja õpilasele tasuliste tegevuste kavandamisel koolis:

- ✓ Haridus on igaühe põhiseaduslik õigus, mitte privileeg. Munitsipaal- ja riigikoolis õppimine peab olema õppija jaoks tasuta. Kooli ja koolipidaja kohustus on tagada, et haridus oleks võrdselt kättesaadav ja kvaliteetne. Kooli õppekava on kavandatud ja kooli eelarve on koostatud nii, et õppekava ellu viimine on tagatud koolipidaja antud eelarvest.
- ✓ Kool ja omavalitsus kooli pidajana vastutavad, et lapsevanemate panustamine kooli eelarvesse on ainult vabatahtlik ja annetusi ei kasutata kooli õppekavas ette nähtud tegevuse süsteemseks kaasrahastamiseks. Pole tähtis, kas raha kogub kool või teeb seda näiteks sihtasutus. Koolipidaja ja kool sekkuvad, kui kooli toetav organisatsioon survestab vanemaid kooli õppekava kohustuslikus korras rahastama.
- ✓ Kooli eelarve peab sisaldama kõiki erinevatest allikatest laekunud tulusid, mida kasutatakse kooli tegevuste rahastamiseks. Ka annetustest saadav raha peab olema eelarves kajastatud ja selle kasutamine läbipaistev.
- ✓ Kõik tegevused koolis, mis ei ole lapsele tasuta, on täiel määral vabatahtlikud. Tasulised tegevused ei ole ühelgi moel eelduseks kohustuslikus kooli õppekavas ette nähtud õppes osalemiseks ega sea mitteosalevat õpilast või tema vanemat ebamugavasse olukorda. Kooli päevakava koostamisel arvestatakse, et õpilasel, kes ei soovi osaleda tasulistes õppekavavälistes tegevustes, ei tekiks selle tõttu päeva „tühja aega“ ning tema päev ei veniks põhjendamatult pikemaks.
- ✓ Kooli õppekava toetavate tegevuste korraldamisel peetakse silmas, et õpilased ei jääks neist kõrvale majanduslikel põhjustel. Oluline on klassis korraldatavad õppekavavälised üritused vanematega eelnevalt läbi arutada, et arvestada vanemate võimaluste ja vajadustega.
- ✓ Kui koolis toimuvate tegevuste rahastamiseks kogutakse annetusi, siis jälgitakse annetamise head tava (leitav aadressil: <http://www.ngo.ee/annetamine>).

Milles on probleem ja miks levivad annetamise halvad praktikad?

Koolide toetamine ja lapsevanematelt raha küsimise viis ja eesmärk kõiguvad mitmetes koolides lubatu ja lubamatu piiril. Nagu ka Harju Maavalitsuse¹, Õiguskantsleri² ja Riigikontrolli³ läbiviidud menetlustest ja auditist nähtub, on osa sellistest praktikatest selgelt õigusvastased ning osa n-ö hallil alal, mille puhul kooli tegevus lastevanemate raha kasutamisel on õiguslikus ja eetilises mõttes küsitav. Mitmed üldhariduskoolid koguvad süsteemselt vanematelt raha, mida kasutatakse kas täielikult või osaliselt, otseselt või kaudselt selleks, et finantseerida **kooli õppekava järgset õppetegevust**, mis peab olema lapsele tasuta.

Koolijuhtide, koolipidajate ja lapsevanemate seas pole juurdunud ühiseid arusaamu sellest, millal on raha kogumine lapsevanematelt ebaseaduslik või ebaõige.

Oluline on teha vahet, millal on tegu **annetamisega** ja millal on annetamise vormi peidetud tegelikult **õppemaks**. Annetamine on alati vabatahtlik ja selle esmane või peamine eesmärk ei saa olla mingit laadi vastuhüve saamine: näiteks annetan selleks, et minu laps saaks kooli õppekavas ettenähtud keele süvaõpet või kooli õppekava täitmiseks vajaliku õppekirjanduse. Sellisel juhul on tegemist varjatud õppemaksuga.

Ebaseaduslike või ebaeetiliste praktikate mõju koolile ja haridussüsteemile:

- ✓ Hariduse muutumine igaüheõigusest privileegiks. Ebaseaduslikel ja ebaeetilistel rahakogumise praktikatel on negatiivne mõju tasuta ja võrdse ligipääsu põhimõttel toimivale haridussüsteemile.
- ✓ Keerulisemas majanduslikus olukorras või oma õigustest teadlike ja kohustuslikku annetamist mitte pooldavate perede lapsed tõrjutakse passiivselt või aktiivselt teatud koolidest ja tegevustest. Koos sotsiaalse survega vanematele kooli tegevustesse rahaliselt panustada võib kasvada laste tõrjutuse ja kiusamise oht.
- ✓ Koolipidaja vastutuse hägustumine ja vähendamine. Ebamõistlike ja ebaeetiliste annetamispraktikate aktsepteerimisega väldib koolipidaja vastutuse võtmist kooli eelarve ja õppe kvaliteedi eest ning vastutus liigub järjest enam pidajalt ja koolilt vanemate õlgadele.

¹ Harju Maavalitsus, Õiend haldusjärelevalve teostamise kohta Tallinna Mustamäe Gümnaasiumis 12. -16.01.2015, kättesaadav: <http://harju.maavalitsus.ee/haridusasutustes-jarelevalve-teostamine>.

² Õiguskantsler, Seisukoht. Tallinna Inglise Kolledži rahastamine, 30.06.2015, nr 7-8/141395/1502912, kättesaadav: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettepanek_rikkumise_korvaldamiseks_tallinna_inglise_kolledzi_rahastamine.pdf.

³ Riigikontroll, Kontrolliaruanne. Üldhariduskoolide finantseerimine lastevanemate rahast, 9.09.2015, kättesaadav: <http://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2369/Area/1/language/et-EE/Default.aspx>.

Võrdne ligipääs haridusele ja koolikonkursid

- ✓ **Haridus ei ole privileeg, vaid igaühe põhiseaduslik õigus. Munitsipaal- ja riigikoolis õppimine peab olema õppija jaoks tasuta. Kooli ja koolipidaja kohustus on tagada, et haridus oleks võrdselt kättesaadav ja kvaliteetne.**
- ✓ **Kooli õppekava peab olema kavandatud ja kooli eelarve koostatud nii, et õppekava elluviimine on tagatud koolipidaja antud eelarvest.**

Eesti haridus põhineb **ühtluskooli** põhimõttel. Ühtluskooli all peetakse silmas koolisüsteemi, kus põhikooli lõpuni ei valita õpilasi kooli mingite spetsiifiliste lävendite või võimete alusel, vaid antakse kõigile õpilastele ühesugused haridusvõimalused.⁴ Siia juurde kuulub kindlasti individuaalse toetuse tagamine klassis õppivatele erinevate vajadustega õpilastele.⁵ Ühtluskooli põhimõtte eesmärk on **vältida hariduslikku kihistumist ja tagada võrdne ligipääs kvaliteetsele haridusele kõigile lastele**, olenemata nende elukohast või pere sotsiaalmajanduslikust olukorrast.

Nagu ka Riigikontrolli auditi vastustest nähtub, on levinud seisukoht, et kui kooli vastu võtmine toimub konkursi korras ja sinna kandideeritakse vabatahtlikult, muudab see legitiimseks raha küsimise lapsevanematelt. Põhjendatakse sellega, et nii on valitud koolis traditsiooniliselt tehtud ja arvatakse, et lapsevanem peab sellega arvestama. Praktikas on samuti levinud, et valdavalt konkursi korras 1. klassi vastuvõtuga koolides katab osa õppetöö korraldamiseks vajalikke kulusid lapsevanem.

See loob põhiseadusevastase olukorra, kus vanemad, kes ei suuda või ei soovi õppe erisusi kinni maksta, oma lapsi sellistesse koolidesse ei pane. Õiguskantsler on tähelepanu juhtinud asjaolule, et kui aktsepteerida, et teatud koolides peabki lapsevanem rahaliselt panustama, kui soovib, et tema laps seal õppida saaks, siis „on end ühtluskooliks nimetava süsteemi sees loodud munitsipaal- ja erakooli hübriid, mis kasvatab veelgi parema sotsiaalmajandusliku taustaga laste eeliseid teiste laste ees ning panustab sellega täiendavalt haridusliku kihistumise protsessidesse.“⁶ Lapsevanemal peab olema kindlus – ükskõik, millisesse kooli ta oma lapse paneb, saab laps kvaliteetse hariduse. See ei tohi mingil viisil sõltuda sellest, kas lapsevanem selle eest maksab.

Seega, kui kohalikus omavalitsuses on teatud erandlikul põhjusel selliseid põhikoole, kuhu ei võeta vastu piirkondlikul, vaid muul põhimõttel, siis tuleb pakutavad erisused, nende koolipidajapoolse finantseerimise põhimõtted ja vastuvõtutingimused kõigile selges ja arusaadavas vormis avalikustada. Kindlasti ei tohi põhikooli (ja ka gümnaasiumisse) vastuvõtu või koolis õppimise tingimuseks olla lapsevanema võimekus või soov annetada või oma laps tasulisse huviringi panna. Samuti peab lapsevanemal olema võimalus sisseastumiskatsete tulemustega tutvuda ja võimalus otsus vaidlustada.

⁴ Vt OECD 2012. a väljaanne “Equity and Quality in Education. Supporting disadvantaged students and schools“ (nt lk 48, 56), veebis: <http://www.oecd.org/edu/school/50293148.pdf>.

⁵ Samas

⁶ Õiguskantsleri ettekanne Riigikogus 26.08.2015, lk 11

Eeltoodu ei tähenda koolide ja kogukondade eripärade kaotamist või järeleandmisi koolide õppekvaliteedis – see on kirjeldatud põhimõtete ja põhiseadusega selgelt vastuolus. Vastupidi, koolipidajal on kohustus ja vastutus toetada oma koolide eripära välja arendamist ning koolid, kes on seda edukalt teinud ning kes pakuvad kvaliteetset ja mitmekesist õpet ja huvitegevusi, väärivad igati tunnustust.

Kooli eripära kirjeldataksegi kooli õppekavas. Kooli õppekavas ette nähtud õppe rahastamist ei saa üles ehitada annetustele, sest annetused oma olemuselt ei ole stabiilsed, kuid õppekava rakendamine peab olema rahastatud stabiilselt.

Hariduskorraldus ja erinevate osapoolte vastutus

- ✓ **Kool ja omavalitsus kooli pidajana vastutavad, et lapsevanemate panustamine kooli eelarvesse on ainult vabatahtlik ja annetusi ei kasutata kooli õppekavas ette nähtud tegevuse süsteemseks kaasrahastamiseks. Tähtsust ei oma, kas raha kogub kool või teeb seda näiteks kooliga seotud sihtasutus.**
- ✓ **Kooli eelarve peab sisaldama kõiki erinevatest allikatest laekunud tulusid, mida kasutatakse kooli tegevuste rahastamiseks.**

Raamid hariduskorraldusele ja koolide rahastamisele seab põhiseaduse § 37, mille kohaselt on õppimine riigi ja kohalike omavalitsuste üldhariduskoolides õppemaksuta ning haridusteenuse osutamine on riigi ja kohaliku omavalitsuse jagatud ülesanne. Koolide õppekava valikud on jäetud riiklike õppekavade piires vabaks, et oleks võimalik arvesse võtta kooli ja kohaliku kogukonna eripärasid ja vajadusi. Oluline on, et kooli õppekava võimaldaks riiklikes õppekavades ette nähtud eesmärkide ja õpitulemuste saavutamist kooliastmes.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse kohaselt peab koolipidaja põhikooli või gümnaasiumi pidamisel tagama õppekava täitmiseks vajalike kvalifitseeritud õpetajate olemasolu, turvalisuse, tervisekaitse ja õppekava nõuetele vastava õppekeskkonna ning võimalused õpilase arengu toetamiseks.

Rahastamise reeglid on sätestatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 82 lõigetes 2, 3 ja 11, mis sätestavad järgmist:

- ✓ Kooli kulud katab selle pidaja (munitsipaalkooli puhul vald või linn, riigikooli puhul riik).
- ✓ Kooli eelarve tulud moodustuvad eraldistest riigi- ja valla- või linnaeelarvest, laekumistest eraõiguslikelt juriidilistelt isikutelt, annetustest ning kooli põhimääruses sätestatud kooli õppekavavälisest tegevusest saadud tuludest. Munitsipaalkoolide eelarvesse eraldatakse raha valla või linna eelarvest.
- ✓ Kooli õppekava alusel munitsipaal- või riigikoolis toimivas põhi- või keskkharidusõppes osalemise eest ei tohi õpilastelt või vanematelt nõuda kaasrahastamist.
- ✓ Koolis korraldatava õppekavavälise tegevuse (huviringid, vabatahtlikud lisatunnid jms) puhul võib kulusid katta kooli põhimääruses sätestatud tingimustel ja korras õppekavavälises tegevuses osalejate kaasrahastamisel.

Munitispaalkoole rahastab kohalik omavalitsus oma eelarvest. Riik eraldab kohalikule omavalitsusele haridustoetuse, mis on mõeldud õpetajate, direktorite, õppealajuhatajate palgaks ja täienduskoolituseks, õppekirjanduseks ja koolilõunaks. Omavalitsus otsustab, kuidas haridustoetus koolide vahel jagada. Koolide eelarves pole eraldi omavalitsuse raha ja riigi toetust.

Haridustoetus moodustab kohaliku omavalitsuse kavandatavast hariduseelarvest **ühe osa**, mitte kogu eelarve. Vastasel juhul ei oleks kooli pidajaks sisuliselt enam omavalitsus, vaid riik.

Koolipidajal on kohustus ja vastutus muuhulgas toetada oma **koolide eripära** välja arendamist ning garanteerida, et kooli õppekava järgsed tegevused on kaetud tema antud eelarvega. Selleks teeb koolipidaja vastavad eelarvevalikud.

Kool ei saa oma õppekavas ette näha tegevusi, milleks tal eelarves raha ei ole ega loota sellele, et vanemate annetustest on võimalik puuduolev summa katta. Annetuste kogumise peamine tunnus ja põhimõte on, et annetamine on vabatahtlik. Nii kooli õppekava kui kooli eelarve arutatakse läbi hoolekogus, kuhu kuuluvad eri osapooled, teiste hulgas ka koolipidaja esindaja. Pidaja ja koolijuht peavad oma pädevuse piires kontrollima ja tagama, et annetusi kogutaks ja kasutataks seaduslikult ja mõistlikult ning kooli õppekava ellu viimine ei sõltuks lapsevanemate rahast.

Lapsevanema kohustus on võimaldada ja soodustada lapse koolikohustuse täitmist. Lapsevanema kohustuste hulka ei kuulu ega tohigi kuuluda rahaline panustamine kooli eelarvesse. Vanematelt ja lastelt ei tohi ühelgi juhul nõuda raha maksmist koolis õppekava alusel toimuvate tegevuste või nendeks tegevusteks vajalike vahendite eest.

Kooli õppekava alusel toimuv tegevus

- ✓ **Kõik tegevused koolis, mis ei ole lapse jaoks tasuta, on täiel määral vabatahtlikud. Need ei ole ühelgi moel eelduseks kohustuslikus kooli õppekavas ette nähtud õppes osalemiseks. Samuti ei tohi need seada mitteosalevat õpilast või tema vanemat mingil viisil ebamugavasse olukorda.**
- ✓ **Kooli poolt organiseeritud kooli ja õppekava toetavate tegevuste korraldamisel peetakse silmas, et õpilased ei jääks neist kõrvale majanduslikel põhjustel.**

Kooli õppetöö alus on **kooli õppekava**. Kooli õppekava alusel toimuv tegevus on *kogu* selline tegevus, mis on kooli õppekavas ette nähtud – sh. näiteks süvaõpe või valikained. Nagu on selgitanud Õiguskantsler:

„Õpilase jaoks, kes koolis õpib, on kohustuslik osaleda õppes, mis kooli õppekava (kooli õppetegevuse alusdokumendi) järgi talle kohaldub, mh süvendatud keeleõppetundides, kui kooli õppekava seda ette näeb. Ka valikaine, kui õpilane selle valib, muutub nõ tavaliseks õppeaineks, mille õpitulemuste saavutamist kool nõuab ja kontrollib. Õpilase kohustusele osaleda kooli õppekava järgses õppes vastab kooli ja kooli pidaja kohustus tagada võimalus õppekava järgset õpet saada.“

Kooli õppekavas tehtud valikud, sh. süvaõpe või valikained, lähtuvad tihti lapsevanemate soovidest – see on täiesti normaalne, kui hoolekogu funktsioneerib hästi ning vanemad ja kogukond on kooli arengu planeerimisse aktiivselt kaasatud. Selliseid valikuid ei saa käsitleda õppekavavälise õppe või huvitegevusena ja nendes osalemise eest ei tohi lapsevanematelt kaasrahastamist nõuda.

Siinjuures tuleb selgitada mitmel juhul (mh. Riigikontrolli aruandele saadetud vastustes) ette tulnud väidet, et kool justkui tagab „riikliku õppekava miinimumi“ ja osa kooli õppekavas ette nähtust on sellele lisaks.

Riiklikud õppekavad (nii põhikooli- kui gümnaasiumi oma) on *väljundipõhised* – see tähendab, et neis nähakse ette pädevused, eesmärgid ja õpitulemused (kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud), mille õpilane peab põhikooli või gümnaasiumi (ja täpsemalt iga kooliastme) lõpuks saavutama. Tegevuste, nende mahu ja rõhuasetuse ning ajalise järjestuse osas riiklikes õppekavades ettekirjutusi ei ole. Need pannakse paika kooli õppekavas ning seetõttu ei saa siin kontekstis rääkida „riikliku õppekava miinimumist“. Tegevuste valikud teeb ja rõhuasetused õppetöös paneb paika koolijuht kooli õppekavas, lähtudes kooli eripärast ja koolipidaja eelarvelistest võimalustest. Kooskõla riiklike õppekavadega tähendab, et tegevused on planeeritud viisil, mis võimaldab riiklikes õppekavades määratud eesmärkide ja õpitulemuste saavutamise.

Õpilase jaoks sisult ja vormilt **vabatahtlikud tegevused**, nagu huviringid ja pikapäevarühm, võivad olla tasulised (v.a. juhul, kui õpilane on pikapäevarühma määratud alaealiste komisjoni otsuse alusel). Nendes osalemine ei ole mingil juhul kohustuslik, vaid sõltub täielikult vanema ja lapse soovidest ja võimalustest. Küll aga tuleb ka selliste tegevuste puhul pidada silmas laste ja vanemate võimalusi ja vajadusi, selliste tegevuste korraldus ei tohi muuta ebamugavaks neis mitteosalevate õpilaste õppekorraldust.

Tuleb jälgida, et huvitegevus ei oleks sedavõrd tihedalt lõimitud õppekava järgse tegevusega, et huvitegevuses osalemisest sõltuks õpilase edukus õppekava läbimisel või sedavõrd tugevalt lõimitud koolikultuuriga, et huvitegevuses mitteosalev laps võiks selle tõttu ennast koolis tõrjutuna tunda. Näiteks ei ole kindlasti aktsepteeritav, kui mõne põhikooli õppekavas oleva võõrkeele õppimine on võimalik ainult neile õpilastele, kes on läbinud sama kooli huviringi või on keelehuviringis osalemine seatud tingimuseks sama kooli gümnaasiumiastmesse pääsemiseks.

Ebamõistlikud või ebaeetilised praktikad

1. Selged õppekava järgse tegevuse lisarahastamise nõuded, mida ei peideta ka annetamise retoorika taha. Rahastamisel kasutatakse n-õ annetamise mudelit, kus lapsevanematelt ei küsi raha kool, vaid sihtasutus ehk reeglina teised lapsevanemad. Sellisel juhul on kool ja koolipidaja koolieelarve planeerimisel oma kohustusi rikkunud, kuivõrd ilma teatud hulga lapsevanemate rahata poleks õppekava järgsete tundide läbiviimine võimalik.

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM

Leidub juhtumeid, kus lapsele või lapsevanemale antakse mõista, et aine läbimine, positiivse hinde saamine või – äärmuslikumal juhul – koolis püsimine on otseselt seotud lapsevanema rahalise panusega. Lapsevanema kooli poole pöördumise korral võidakse anda n-ö vabastus tasumisest või toetamisest, kuid lapse jaoks on see otseselt seotud tema sotsiaalmajandusliku staatuse avaliku rõhutamisega. See suurendab ohtu, et last võidakse koolis tõrjuda või kiusata.

Näide1: Kooli õppekavas ettenähtud tundide läbi viimise eest maksab õpetajatele tasu sihtasutus, kes kogub raha vanematelt.

Näide2: Õppekavas on ette nähtud kohustuslikud õppekäigud (teatrietendus, muuseumikülastus jne), millest **sõltub hinne** ja mille rahastamist nõutakse vanematelt.

Näide3: Vanematel palutakse ise osta lapsele kohustuslikuks õppetöoks vajalik õppekirjandus, nt õpikud või töövihikud põhikoolis.

2. Kaudsemad kaasrahastamise nõuded, millega kaasneb sotsiaalne ja reaalne surve lastele ning lapsevanematele kooli rahastamisel osalemiseks (enamasti annetamise vormis). Surve võib tulla nii kooli (õpetajad, koolijuht), teiste lapsevanemate kui ka laste kaudu. Survestamine laste kaudu on eriti taunitav nii pedagoogilisest kui ka eetilistest vaatepunktist lähtudes.

Praktikas tähendab see, et koolis pole selgesõnaliselt õppemaksu või kaasrahastamise kohustust kehtestatud, kuid vanemaid teavitatakse, et kooli juures tegutseb vanemate loodud sihtasutus ja kõigilt vanematelt eeldatakse, et nad „annetavad“ teatud rahasumma. Sellisest tavast teavitamine võib toimuda otse kooli poolt, aga ka nt lapsevanemate koosolekul hoolekogu või sihtasutuse esindaja kaudu. Sealjuures antakse vanematele mõista, et selles koolis õppimine eeldabki, et vanemad rahaliselt panustavad.

Esinenud on juhtumeid, kus vanemaid survestatakse kooli, teiste vanemate või sihtasutuse poolt sellega, et nad seatakse n-ö. fakti ette – kui me (ja sealhulgas teie) ei maksa, siis kannatab kõigi laste hariduse kvaliteet või pole võimalik rakendada kooli õppekava. Leidub koole, kus on tavaks, et vanemaid teavitatakse iga-aastasest annetussummast, mis ajaks see tasuda tuleb, kuidas on võimalik taotleda järelmaksu või vabastust jne. Tihti saadetakse vanematele sellisel juhul korduvaid meeldetuletusi, räägitakse koosolekutel ja halvemal juhul ka õpilastele klassis mittetasumisest kui probleemist. Samuti koostatakse nimekirju nendest, kes ei ole maksnud, nõutakse selgitusi ja põhjendusi neilt, kes ei maksa jms.

Enamasti toimub selline raha kogumine lapsevanemate sihtasutuse kaudu. Sihtasutuse kogutud raha eraldatakse kas otse koolile – sihtasutus rahastab selle eest ise mingeid tegevusi, ostab asju – või makstakse raha koolipidajale, kes arvab selle kooli eelarve hulka.

Kirjeldatud praktikad lubavad avalikult väita, et selgelt õigusvastast õppemaksu pole kehtestatud. Kuid sisuliselt on tegemist vanemate enda kehtestatud õppemaksuga, mis ei ole kooskõlas muuhulgas põhiseaduses kehtestatud õppemaksuta hariduse põhimõttega.

Näide1: Õpetaja kirjutab tunnis tahvlile laste nimed, kelle vanemad pole osalenud „annetustes“, õpilasi kasutatakse n-ö sõnumikandjana. Sellisel juhul osalevad ka õpetajad ja kool otseselt raha küsimises.

Näide2: Hoolekogu, kool, klassijuhataja või sihtasutus saadab lapsevanematele laiali kirjad, kus osutab, et ühe või mitme lapsevanema „annetamata jätmine“ võib jätta teiste vanemate lapsed millestki ilma. Tihti on meeldetuletused aktiivsed ja korduvad ning neis sisaldub selge hoiatus või ähvardus, et maksmata jätmise korral võivad kõik lapsed või maksmata jätnud laps millestki ilma jääda. Siin tõstatuvad mitmed küsimused, sh andmete töötlemisest – kui kool on edastanud hoolekogule kõigi lapsevanemate andmed, siis ei pruugi see lapsevanemate nõusolekuta õiguspärane olla.

Näide3: Annetamata jätnud lapsevanematel „palutakse“ esitada avaldus „annetusest“ loobumiseks. Sellega antakse lapsevanematele selge sõnum, et tegu on kohustusliku maksega. Samal ajal avaldatakse neile sotsiaalset survet maksmisel osalemiseks.

Näide4: Osa kohustuslikest põhikoolitundidest on nimetatud huvihariduseks – näiteks on kõik inglise keele tunnid põhikoolis saadaval vaid huvitundidena. Samas on need põimitud tunniplaani sisse. Lisaks on inglise keele oskus eeldus sama kooli gümnaasiumiastmesse edasi pääsemisel, rääkimata üldisest vajadusest keelt osata. See tähendab, et sisuliselt pole õppekava läbimine võimalik ilma huviringis osalemata või leebemal juhul on huviringis osalevad lapsed selgelt eelisseisus, ehk kooli õppekava läbimine ilma huviringis osalemata on küll võimalik, kuid oluliselt raskendatud.

3. Kaudne kaasrahastamise nõue läbi huviringide, mis on kooli poolt tungivalt soovituslikuna õpilaste jaoks päevakavas ette nähtud ja/või selliselt koolipäeva põimitud, et laste jaoks, kes neis ei osale, on päevakava ebamugav. Samuti on olnud juhtumeid, kus huvitegevus on õppekavaga ja/või koolikultuuriga nii tugevalt seotud, et huvitegevuses osalemisest sõltub õpilase osalemine õppekava järgses tegevuses.

Näide1: Koolis tegutsevad tasulised huviringid, milles osalemine on kooli poolt „tungivalt soovituslik“ või on nt välja pakutud teatud komplekt huviringe, milles osalemist lastelt eeldatakse. See võib olla seotud ka klassi valikuga. Näiteks on õpe korraldatud selliselt, et A klass on „spordi suunitlusega“, B klass „kunstisuunaga“ ja C klass ilma suunata.

Suunitlus tähendab seejuures seda, et laps osaleb lisaks õppekava järgsele õppetööle ka talle ette nähtud tasulistes huviringides. Formaalselt on huvitegevus justkui vabatahtlik, kuid tegelikult on seotud klassi suuna valikuga, mis on kooli poolt välja pakutud ja jällegi tunnevad vanemad survet, et laps peab huviringides osalema. Huviringid on tihti seotud nii nimeliselt kui ka läbiviija isiku kaudu mõne kohustusliku ainega ning lapsevanemale jäetakse põhjendatud või põhjendamata mulje, et huviringis käimine on eeldus aines hea või parema hinde saamiseks ja/või teiste lastega sama õppetempo hoidmiseks.

Näide2: Koolis tegutsevad tasulised huviringid, mis on integreeritud kooli tunniplaani arvestusega, et kõik lapsed neis osalevad. Näiteks toimuvad huviringid keset koolipäeva ja lastele ei ole ette nähtud alternatiivseid tegevusi. Neil, kes huviringis ei käi, on õppepäevas augud ja päev venib sellevõrra pikemaks.

4. Kool või koolipidaja algatab tegevusi, mis pole täielikult kaetud eelarveliste vahenditega ning eeldab selleks lapsevanemate kaasrahastamist. Lapsevanemates tekib soov tegevuse jätkamiseks, mis lubab neid seeläbi eri moel lisafinantseeringu saamiseks survestada.

Näide: Kool algatab kampaniaid või tegevusi, mis on koolipidaja või mõne projekti poolt rahastatud üksnes osaliselt või pole üldse rahastatud. Kui algatus on juba käivitatud, pöörduvad vanemate poole abipalvega, et asi jääb katki, kui vanemad vajalikku summat ei kogu (nt tehnika soetamine koolile). Tegemist on eelkõige puudulikult planeeritud tegevustega, mille tagajärjed pannakse vanemate õlule.